

Hrvatski centar ITI – International Theatre Institute

Basaričekova 24, Zagreb - Hrvatska

tel: + 385 1 492 0667

mob: + 385 98 1975 666

email: hcentariti@gmail.com

Poruka za Svjetski dan kazališta 2024. – 27. ožujka

Autor poruke: Jon Fosse, Norveška

Norveški pisac i dramatičar

Umjetnost je mir

Svaka je osoba jedinstvena, a opet i nalik svakoj drugoj osobi. Naš pojavni, vanjski izgled razlikuje se od drugih, naravno, to je sve lijepo, no ipak postoji nešto u svakome od nas što pripada samo toj osobi – kakva je samo ona. Mogli bismo to nazvati njezinim duhom, ili njezinom dušom. Ili možemo odlučiti da to uopće ne etiketiramo riječima, da jednostavno pustimo.

No unatoč tome što smo različiti jedni od drugih, ipak smo i slični. Ljudi iz svih krajeva svijeta u osnovi su slični, bez obzira kojim jezikom govore, koje su boje kože, koje su boje kose.

Ovo je svojevrsni paradoks: potpuno smo slični i krajnje različiti u isti čas. Možda je osoba svojstveno paradoksalna u premošćivanju tijela i duše – obuhvaćamo i najsvjetovnijiu, opipljivu egzistenciju i nešto što nadilazi te materijalne, ovozemaljske granice.

Umjetnost, dobra umjetnost, na svoj prekrasan način uspijeva spojiti krajnje jedinstveno i univerzalno. Omogućuje nam da ono što je različito – mogli bismo reći, što nam je strano – doživimo kao univerzalno. Čineći to, umjetnost probija granice jezika, zemljopisnih predjela, zemalja. Okuplja ne samo svačije pojedinačne osobine, nego i, u drugom smislu, pojedinačne osobine svake skupine ljudi, primjerice svake nacije.

Umjetnost to čini ne tako što će izravnati razlike i svakoga učiniti istim, već upravo suprotno, pokazujući nam što je drugačije od nas, što je nepoznato ili strano. Sva dobra umjetnost sadrži upravo to: nešto strano, nešto što ne možemo posve shvatiti, a ipak shvaćamo, na neki način. Sadrži tajnu, da tako kažemo. Nešto što nas fascinira i stoga gura preko granica, te ujedno stvara transcendenciju koju svaka umjetnost mora sadržavati te nas ujedno prema njoj voditi.

Ne poznajem boljeg načina da se pomire suprotnosti. Upravo to je obrnut pristup od nasilnih sukoba koje i prečesto vidamo u svijetu, koji uživaju u destruktivnom iskušenju da unište bilo što strano, bilo što jedinstveno i različito, često uz pomoć najneljudskijih izuma koje nam je tehnologija omogućila. U svijetu postoji terorizam. Postoje ratovi. Jer ljudi imaju i životinjsku stranu, gonjeni instinktom da dožive drugog, stranog, kao prijatnu vlastitom postojanju, umjesto kao čudesnu tajnu.

Tako jedinstvenost – razlike koje svi vidimo – nestaje, ostavljajući za sobom kolektivnu istost, gdje se bilo što različito smatra prijatnom koju treba iskorijeniti. Ono što se izvana doživljava kao razlika, primjerice religija ili politička ideologija, postaje nešto što treba poraziti i uništiti.

Rat je bitka protiv onoga što leži duboko u svima nama: nečeg jedinstvenog. A ujedno je i bitka protiv umjetnosti, protiv onoga što leži duboko u svakoj umjetnosti.

Govorim ovdje o umjetnosti općenito, ne o kazalištu ili drami konkretno, no to je zato što se, kao što rekoh, sva dobra umjetnost, u dubini, vrti oko iste stvari: toga da uzmemo krajnje jedinstveno, krajnje specifično, i pretvorimo to u univerzalno. Spojimo pojedinačno s univerzalnim kroz umjetnički izričaj: ne otklanjajući njegovu specifičnost, već naglašavajući tu specifičnost, dopuštajući onome što je strano i nepoznato da jasno zasja.

Rat i umjetnost su suprotnosti, baš kao rat i mir – upravo je tako jednostavno. Umjetnost je mir.

Tekst s engleskog prevela: Ivana Ostojčić